

Asia: VN/20253/2024

Lausuntopyyntö: Fossiilittoman jouston työryhmän loppuraportti

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleiset kommentit ja työryhmän toimeksianto

Lähtökohtana valmistelussa on ollut hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan poliittisella päätöksellä tarvittaessa ohjataan sähkön hintatasoa ”kohtuulliseksi”. Toinen lähtökohta on vuonna 2024 tehty poliittinen päätös, että sähkön kapasiteettihaasteita lähdetään ensi vaiheessa ratkomaan uudella fossiilittoman jouston mekanismilla.

Sähkö on sähköjärjestelmän rakenteesta johtuen luonteeltaan hyödyke, jonka hintavaihtelut ovat nopeita ja joskus erittäin suuria. Suomen sähkömarkkina on markkinaehtoisesti kehittynyt sääriippuaiseen suuntaan ja hintavolatiliteetti on lisääntynyt, mikä on lisännyt jouston tarvetta. Säättötarpeet ovat myös aiempaa useammin vaikeasti ennakoitavia ja suuruusluokaltaan huomattavia. Toisaalta tulee varautua pitkään kylmään ja tuulettomaan kauteen, toisaalta on tarve nopeaa aktivoitumista edellyttävillä käyttötilanteilla.

Työryhmän raportin perusteella on epäselvää, mitä haastetta esitetyllä joustomekanismilla tarkemmin ottaen yritetään ratkaista, sillä työtä on perusteltu vain ensimmäisenä vaiheena ”kapasiteettihaasteiden” yleisessä ratkaisemisessa. Myöhemmin on ajateltu mahdollisesti seuraavan lisävaiheita. Bioenergia ry kiinnittää huomiota siihen, että työryhmä on keskustellut sekä lyhyt- että pitkäkestoisesta joustosta ja päätenyt näkemykseen, jonka mukaan tässä vaiheessa fossiilittoman jouston tukimekanismi kannattaa kohdistaa pitkäkestoiseen joustoon. Työryhmässä on keskustellut myös vaatimuksista ylössäätökyvyille, mutta päättänyt, ettei tällaisia vaatimuksia esitetä.

Bioenergia ry toteaa, että hallitus on myös sitoutunut vakauttamaan valtion velkasuhteen kasvun. Uusimman VM:n arvion (16.6.2025) mukaan lisäsäästöjä tarvitaan merkittävästi vuodesta 2028 eteenpäin, noin 10 mrd., myös seuraavalla hallituskaudella. Julkinen velkasuhde kasvaa 2030-luvulla edelleen mm. sote-menojen, ikääntymisen ja puolustusmenojen vuoksi, ellei korvaavia sopeutustoimia tehdä. Siten Bioenergia ry katsoo, että uusiin tukiin ml. fossiilittoman jouston tukimekanismiin, tulee lähtökohtaisesti suhtautua Suomessa erittäin kriittisesti. Tämä koskee erityisesti yleiskatteellista rahoitusta valtion budjetista.

Toisaalta yhdistys katsoo, että – jos mekanismi toteutetaan - sen varojen tulee olla riittävät, jotta mekanismi voi saavuttaa sille asetetut odotukset. Mikäli varoja mekanismin rahoittamiseksi kerätään suoraan energiasektorilta tai sähkön käyttäjiltä, niitä tulee kerätä aiheuttamisperiaate ja kapasiteettimekanismin nettomääräinen kannustinvaikutus huomioiden.

Vaikutusarviot

Bioenergia ry kiinnittää huomiota siihen, ettei työryhmässä ole arvioitu mekanismin vaikutuksia lainkaan. Keskeisiä kysymyksiä ovat:

- kuinka paljon markkinoilla syntyisi fossiilitonta joustoa ilman uutta mekanismia?
- miten uusi, julkiseen tukeen perustuva mekanismi vaikuttaa markkinaehtoihin fossiilittomiin joustoinvestointeihin?
- miten uusi, julkiseen tukeen perustuva mekanismi vaikuttaa jo markkinoilla olevaan fossiilittomaan joustavaan kapasiteettiin?

Bioenergia ry arvioi huomattavaksi riskin, että uudella satojen miljoonien eurojen mekanismilla olisi haitallisia vaikutuksia markkinoiden toimintaan.

Teknologiat ja hanketyypit

Bioenergia ry tukee työryhmän esitystä siitä, että mahdollinen mekanismiin liittyvä tarjouskilpailu on mahdollisimman teknologianeutraali. Bioenergia ry pitää tärkeänä, että mahdollinen mekanismi on avoin tehonkorotuksille ja käyttöiän pidennyksille ja pitää hyvänä, että hankinnan kohteena on pitkän aikavälin joustoon (useita päiviä) kykenevä kapasiteetti.

Raportin kohdassa 2.3. käsitellään mekanismiin soveltuviksi ajateltuja teknologioita ja niiden ominaisuuksia. Bioenergia ry korostaa, että teknologioiden tekniset ja taloudelliset ominaisuudet ovat erilaisia ja ne soveltuvat ratkaisemaan erilaisia ongelmia eri aikajänteillä. Kaikilla luvussa 2.3. esitetyillä teknologioilla voi olla rooli sähköjärjestelmän kapasiteettihaasteiden ratkaisemisessa. Lisäksi haluamme nostaa erikseen esiin myös lämpöakut, joilla voidaan myös tukea sähköjärjestelmää ja nykyisten sähkön ja lämmön yhteistuotantolaitosten pysymistä osana käytettävissä olevaa kapasiteettia, jos lämmittäminen voi joustaa akun avulla sähköjärjestelmän tarpeiden mukaan.

Vuonna 2024 biomassalla hankittiin edelleen n. 11 % Suomen sähköstä ja sähköntuotannon polttoaineista biomassan osuus oli noin kaksi kolmasosaa (2023). Kaukolämmön sähköntuotannon kapasiteettia oli 3 000 MW vuonna 2024, mikä on vain 350 MW vähemmän (-10 %) kuin 2010. Tuotetun sähkön määrä on kuitenkin laskenut merkittävästi ja keskimääräinen huipunkäyttöaika laskenut samassa ajassa n. (-65 %). Vastaavasti teollisuuden vastapainevoimalaitosten kapasiteetti on laskenut 2300 MW:sta 1800 MW:iin (-22 %), mutta huipunkäyttöajat vähemmän (-25 %).

Nykyisten CHP-laitosten käyttöön jatkamisen on todettu olevan kustannustehokas tapa varmistaa sähkötehon riittävyys myös vähätuulisina kulutushuipun ajankohtina. Uutta kiinnostavaa mahdollisuutta on tutkittu VTT:n BitKein-hankkeessa (<https://www.bitkein.fi/>), jossa muunnetaan VTT:n leijupetiteknologiaan perustuvia polttokoelaitteita nopeasti sähkön hinnan mukaan molempiin suuntiin säätyviksi ja tuotetaan siten ratkaisuja, joilla voi olla oleellinen merkitys fossiilittoman joustokyvyn lisäämisessä. BitKein-hankkeessa kehitettyjen teknologioiden odotetaan olevan käyttöönotettavissa CHP-laitoksissa jo lähivuosina.

Jouston tarpeen arviointi

Työryhmän raportissa joustontarvetta on arvioitu analyysillä, joka perustuu Fingridin kantaverkon suunnittelussa käyttämiin skenaarioihin. Työryhmän raportissa on referoitu Fingridin Q3/2024 julkaisemaa skenaariota, jossa Suomen sähkönkulutus olisi 88 TWh 2025 ja 126 TWh 2030. Vuonna 2024 Suomen sähkönkulutus oli 83 TWh ja vuonna 2025 neljän ensimmäisen kuukauden sähkönkulutus on -1,7 % verrattuna edelliseen vuoteen. Vuosien 2025-2030 välille oletettu erittäin raju kasvu perustuu kysynnän kasvuun pitkälti nimenomaan teollisuudessa ja esimerkiksi vedyn tuotannossa, mitkä ovat luonteeltaan hyvin epävarmoja ennen lopullisia investointipäätöksiä. Fingrid julkaisi samassa raportissa myös toisen skenaarion vuodelle 2030, joka oli vain 99 TWh. Tämä skenaario perustui tehtyihin investointipäätöksiin ja liittymissopimuksiin.

Toimitus- ja huoltovarmuus

Kyse ei ole pelkästään sähköjärjestelmän normaaliolojen toiminnasta. Bio-CHP tukee Suomen huoltovarmuutta merkittävästi, sillä laitoksissa käytettävä biomassa on uusiutuvaa ja pääosin kotimaista. Bioenergia ry katsoo, että tämä teknologian ominaisuus on syytä tunnistaa luvussa 3.5 esitettyjen näkökohtien lisäksi.

Fossiilittomuus

Bioenergia ry tukee työryhmän esitystä siitä, että mahdolliseen mekanismiin liittyvän sähköntuotannon on oltava asetuksen mukaisesti aina fossiilitonta.

Pisteyttämisperusteet

Raportissa käytetään termiä ”haettavan tuen määrä (€/MW)”. Parempi termi olisi ”haettava tukitaso (€/MW).

Laurikka Harri
Bioenergia ry